

מראי מקומות- שבועות מ"ט

על השאר. ועוד, א"כ למה צריך קרא לומר דמשמט השבועה, הרי כופר הכל הוא, ואין בה שבועה. ופי' דכוונת הר"ן להק' קו' אחרת, נניח דהשמיטה משמטת השבועה על השאר, מ"מ כיון דלא משמט עצם החוב, למה אין כאן חיוב חדש לישבע. וע"ז תי' הר"ן דכופר הכל הוא על השאר, ולכן שפיר אינו נשבע ע"ז. [ויוצא מזה דא"כ יכולין לומר דהר"ן הסכים להרשב"א בתי' של עיקר הקו' דמה חידש לנו הפסוק, ולכאור' לא משמע כן, וע"ע]. וע"ע בחי' הגר"ח על הרמב"ם (שמיטה ט', ו'), שהביא קו' הקו"ש על הר"ן מהמנחת חינוך, וכ' ליישב כמו הקו"ש, ע"ש.

ארבעה שומרין

(ג) היכן שורי, אמר לו אבד, משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו, משלם את הקרן- ע' באבי עזרי (גזילה ג', י"א, ד"ה אולם) שהק' מכאן לדעת הרמב"ם (גניבה ג', ד', לדעת הכסף משנה שם) דס"ל דשומר שגונב הפקדון שאצלו, אפי' בלא כפירה, חייב כפל. והק' האבי עזרי, הא כאן מיירי מתני' דטען השומר דאבד, ועדים מעידים אותו שאכלו, שהוא מעשה גניבה, וא"כ למה אינו חייב כפל, ובשלמא אם אין שומר חייב כפל אלא בטוען טענת גנב, וכמש"כ רש"י, א"ש, אבל לפי הרמב"ם דאפי' גניבה רגילה מחייב השומר כמו שמחייב שאר גנב, למה אינו חייב כפל. ותי' דכיון דמעיקרא טען השומר טענת אבידה, א"כ מיד הוי כופר בפקדון, ונעשה כגזולן להתחייב באונסין. וכיון שכן, כשאח"כ עשה מעשה גניבה, הרי זה כגונב מן הגנב, וממילא פטור מן הכפל, ורק בטט"ג איכא גזה"כ דחייב כפל אף בכה"ג.

(ד) הודה מעצמו, משלם קרן וחומש ואשם- כ' רש"י, דהודה מעצמו, שלא באו עדים. והעיר הרש"ש, דהא הוכיח תוס' בב"ק (קח.) דבטענת אבד חייב חומש ואשם אפי' אם הודה לאחר שבאו עדים, וע"ע.

(א) לכל מגלגלין... לכל אין מקילין... מאי בינייהו לפתוח לו- ע' בריטב"א שהביא ב' פירושים בזה. א', דלר' הונא דאמר מגלגלין, ב"ד פותחין לתובע שאם יש לו שום דבר לגלגל, שיגלגל, חוץ משכיר, שאין פותחין לו, אבל אם תבע גלגול מעצמו, אפי' בשכיר נמי מגלגל. ולר' חסדא, אפי' בעלמא אין ב"ד פותחין לו, אלא אם מעצמו מגלגל מעצמו יגלגל, ואין מקילין לזה לכלום, אלא מגלגלין עליו, חוץ מן השכיר, שמקילין שלא יגלגל עליו אפי' אם תובע גלגול מעצמו. עוד פי' מה דאמרי' נפק"מ לפתוח לו, דהיינו דלמ"ד שאין מגלגלין לשכיר, היינו שאין פותחין ב"ד לשכיר לומר שלא יגלגל לו, אא"כ טען השכיר מעצמו. ולמ"ד שאין מקילין חוץ משכיר, אז אע"ג דלא טעין שכיר, טעני לי' ב"ד שלא יגלגל לו, דפתח פיך לאלם הוא (ויוצא דלפי' השני אין חילוק אלא לענין שכיר, משא"כ לפי' הראשון, יש מח' אפי' לענין שבועות אחרות).

(ב) וזה דבר השמטה, ואפי' דיבור משמטת- הק' הרשב"א, למה צריכין קרא לומר דשביעית משמט שבועה על ההלואה, הרי כיון דהשמיטה משמט כל ההלואה, א"כ ממון אין כאן שבועה אין כאן. וכ' דהי' סבור לומר דכיון שכפר במקצת, אינו משמט כיון דלא קרינא בי' לא יגוש [וע"ע בזה], קמ"ל קרא דכיון דיכול לומר אשתבע לי, אתא קרא לומר דאינו יכול לנוגשו ע"י השבועה, ושפיר משמיט השבועה ג"כ [וע' בדברי הר"ן לקמן דמשמע דעכ"ז הממון אינו משמט], אלא דהק' מהגמ' לעיל (מח:) דמשמע דאע"פ שכפר בחוב, כיון דעבר שמיטה אין כאן חוב, וצידד דאולי לעיל מיירי שלא תבעו קודם שביעית, והניח בצ"ע. וע' בר"ן (לב: בדפי הרי"ף) דכ' באו"א, דכיון דשביעית משמטת מה שהודה, ממילא הו"ל כופר הכל על השאר, וא"כ אף דאין השביעית משמטת מה שכפר, מ"מ אינו חייב לישבע, משום דכופר הכל הוא על השאר. והק' הקובץ שעורים (כתובות שכ"ב), לכאור' אי"ז נחשב כופר הכל, אלא כמי ששילם חלק שהודה, ואי"ז פוטרו משבועה

ד'. וע"ז תי' דמ"מ יש ד' מיני שומרין, רק שיש ג' דינים להם. ובתורת חיים תי' דבשלמא לר"י, דס"ל דשוכר הוי כשומר חנם, שפיר אמרי' דד' מיני שומרין הן, דהא שוכר ושומר חנם משונים מהדדי, דהא שוכר יש לו הנאה קצת ומהנהה קצת, ושומר אינו נהנה כלל, ומהנהה לגמרי, אלא דמ"מ דיניהן שוין, אבל עכ"פ שייך לשנותם כב' מינים שונים. אבל לפי ר"מ, הרי שוכר דומה לשומר שכר, ושניהם מהנים קצת ונהנים קצת, ולכן למה יקראו ד' מיני שומרין.

(ח) ד' שומרין הן ודיניהן שלשה - כ' התוס' הרא"ש דאע"ג שיש חילוק בין שוכר לשומר שכר, דשוכר פטור במתה מחמת מלאכה ושומר שכר חייב (שהרי אין לו רשות להשתמש בה), אי"ז קרוי חילוק דין, שהרי אם שומר שכר עושה מלאכה עם הפקדון אין הוא שומר שכר אלא גזלן, וא"כ אין זה מדיני שומר שכר כלל.

(ט) כי תשבע מעצמו - פרש"י, דרב יהי' צריך לדרוש כי דהיינו דהא, ולא "אם". וכ' הרש"ש דרש"י אזיל בזה לשיטתו בסוף גיטין, דפי' של ה"אם" ד"כ"י הוא לשון דמשמע שלא יהי' ודאי. ותוס' שם חולק וס"ל דגם אם יתכן להיות ודאי, וכן הוא ברש"י בר"ה. ולפי זה שפיר אמרי' דלשון כי תשבע משמע כאשר הוא ישבע, אפי' אם דרשי' כי בלשון אם, משמע בין מעצמו ובין בע"כ, וכ"כ הר"י מיגש, דהוי כמו אדם כי יקריב מכם קרבן, בין מדעתו ובין בע"כ.

(י) כולן פטורין משבועת שומרין וחייבין משום שבועת ביטוי חוץ מאיני יודע מה אתה סח דשואל וכו' - פרש"י דההיא דשומר חנם שטען אבד והוא אכלו, ובטוען נגנב והוא גנבו, דקתני מתני' דמשלם קרן וחומש ואשם, לא הי' צריך ר"א למימניהו גבי הנך חוץ, דהא בהדיא פריש להו תנא חומש ואשם דשבועת שומרין. אולם כ' הריטב"א דאין תי' זו מחזור להרמב"ן, דהא גם לשון חייב סתם דמתני' אינו משמע אלא חיוב שבועת שומרין, וא"כ למה הי' צריך ר"א לנקוט הני דנקט ג"כ. ולכן תי' הרמב"ן דהיינו טעמא דלא נקט אבד שבשומר חנם, משום דקתני

(ה) אמר לשואל היכן שורי... אמר לו איני יודע מה אתה סח, וכו' - כ' הר"י מיגש דאם הי' המשנה רוצה לומר ציור של נשבע מחיוב לפטור, הי' יכול השואל ג"כ לטעון דמתה מחמת מלאכה, דג"כ יהי' פטור, ואם טען כן במקום שבאמת הי' אונס, יהי' חייב קרבן. ותי' דמתני' חדא מתרי אנפי נקט, ומחד נלמדין להאחר. ועוד תי' דמתה מחמת מלאכה לא שכיח, ולכן לא איכפל תנא לנקוט ציור זה.

(ו) זה הכלל - כ' הריטב"א "פירוש זה הכלל סימנא בעלמא הוא, כההיא דמס' מגילה, ולא דאתא לרבוויי מידי, דהא פריט בארוכה כולהו פרטי, והיינו דלא בעי בגמ' לאתויי מאי". אולם ע' במלאכת שלמה דכ' דבא לאתויי שומר חנם שפשע ואמר דלא פשע, או שאמר שפשע ולא פשע, וגם שואל שטען מתה מחמת מלאכה ובאמת לא הי' מחמת מלאכה, וכן להיפוך, דפרטים אלו לא הובאו במתני'. וע' בתורת חיים שהעיר עוד הערה, על מה שנקט המשנה זה הכלל ב' פעמים, לכא' היינו הך, ואפי' אם לא בא זה הכלל לאתויי, עכ"פ למה כפלו ב' פעמים. ותי' דמה דהוסיף המשנה זה הכלל כל הנשבע להקל על עצמו, וכו', היינו בכגון שמתנה שומר שכר (למשל) להתחייב באונסין ולהיות פטור מגניבה ואבידה. וא"כ, אם הוא טען שנגנב, ובאמת נאנס, אף שטען מה שהוא בעצם מפטור לחיוב, כיון שנשבע להקל על עצמו, חייב. וכן להיפוך, אם טען שנאנס ובאמת נגנב, אע"פ שנשבע על מה שהוא בעצם מחיוב לפטור, כיון שהוא להחמיר על עצמו, פטור, וכן כל כיוצא בזה.

(ז) הני ארבעה הוו, שלשה הוו - כ' רש"י דלא גרסי' אי הכי, דקשה בין אם ר"מ הוא ובין אם ר' יהודה הוא. אולם ע' בתוס' הרא"ש בשם רבנו מאיר דפי' דבשלמא אם היינו אמרי' שיש ד' שומרים, בג' כ"ע מודו וברביעי פליגי ר"מ ור"י, א"ש דפלגיניהו לד', אע"ג דלכ"ע דיניהן שלשה. ולפי זה היינו אומרים דהמשנה בא לומר ברישא דכ"ע מודו שיש ד' שומרין, ונח' במה דין השוכר, ובסיפא סתם לן כר"מ. אבל אם כולה מתני' ר"מ, א"כ יש ג' דינים של שומרים, ולמה נקט

בי' אכלו, דמשכחת לה בגזילה ממש בלא שבועת השומרין. וע"ע בר"י מיגש דתי' באו"א, דכיון דקאמר שואל וש"ש ה"ה נמי לשומר חנם. ועוד, כי קא מיירי ר"א בשפטר עצמו מחיוב שאינו שוה בכל השומרים הוא דקא מיירי, כגון שואל שפטר עצמו באיני יודע מה אתה סח מחיוב מתה ושבורה, שהוא אינו שוה בכל שומרים, דאין כל שומרין חייבין בשבורה ומתה. אבל בשומר חנם שפטר עצמו מחיוב שכל שאר השומרים חייבין בה, כגון שאמר שנגנב, בזה לא מיירי ר"א.